

MIGRÁCIE VTÁKOV

Vtáky sú vďaka aktívnemu lietaniu oveľa mobilnejšie ako iné triedy stavovcov. Jednotlivé druhy sa počas roka od svojho hniezdiska presúvajú na rôzne vzdialenosti.

Na základe dĺžky trás a trvania týchto presunov ich môžeme rozdeliť do niekoľkých základných skupín, medzi ktorými je však celý rad odchýlok.

Vtáky, ktoré sa počas svojho života príliš nevzdďaľujú od svojho hniezdiska a potravu si zaobstarávajú iba v najbližšom okolí, sa označujú ako stále (napr. jastrab lesný, sova lesná, tetrov hlucháň, výr skalný, žlna zelená). Operence, ktoré sa môžu počas sezóny premiestňovať na obmedzené vzdialenosti v rôznych smeroch, sú označované ako prelietavé (napr. čajka smejivá, krkavec čierny). Vtáky, ktoré počas roka podnikajú medzi hniezdiskom a zimoviskom dlhé, presne smerované presuny, nazývame sťahovavé. Pri niektorých druhoch sa sťahujú obe pohlavia, pri iných len jedno, prípadne migruje iba časť populácie.

Bociany verzus chochláč severský

Pod pojmom „sťahovavé vtáky“ si väčšina z nás predstaví niekoľko druhov, ktoré koncom leta odlietajú zo Slovenska prezimovať do teplejších oblastí – do Afriky, Ázie či Stredomoria. K tomuto typu vtákov patria oba druhy u nás sa vyskytujúceho bocianov - bocian biely i bocian čierny.

Bocian biely (*Ciconia ciconia*) – patriaci do radu Brodivce (*Ciconiiformes*) – jeden z našich najznámejších vtákov, prilieta na Slovensko začiatkom apríla. Obýva mestá a dediny v blízkosti vôd alebo mokrých lúk. Nápadný je vysokým vzrastom (až 102 cm), dlhými nohami a krkom a klinovitým zobákom. Nohy i zobák dospelých jedincov majú výraznú červenú farbu. Živí sa obojživelníkmi, rybami, malými cicavcami, plazmi a hmyzom v močiaroch, na farmách či iných typoch otvorenej krajiny.

Bocian biely (*Ciconia ciconia*)

Na 3 – 5 vajciach sa pri sedení počas 33 – 34 dní striedajú obaja rodičia, ktorí sa spoločne zúčastňujú aj na výchove mláďat (dva mesiace). Jeho prirodzenými hniezdiskami sú výčnelky na skalných útesoch a stromy. Väčšina párov si však stavia hniezda na komínoch budov, strechách či iných človekom vytvorených objektoch. Jeho domovom sú i stĺpy elektrického vedenia – dokonca mu často neprekáža ani elektrický prúd prechádzajúci priamo hniezdom, čo je pre vedcov zatiaľ nevysvetliteľnou zá-

hadou. Hniezdo, ktorému je verný po celý život, opúšťa koncom augusta. Jeho ťahové cesty smerujú na zimoviská do Strednej a Južnej Afriky. Kým tam bociany dorazia, musia preletieť asi 5 000 až 10 000 kilometrov ponad Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko, Turecko, Izrael a Sinajský polostrov do Egypta. Ďalej pokračujú na niektorú z afrických mokradí. Cesta im trvá 20 – 40 dní, pričom počas nej 7 – 14 dní odpočívajú. Žiaľ, niektoré sa k nám už z tejto cesty nevrátia.

Kedysi bol bocian biely hojne rozšírený po celej kontinentálnej Európe, vrátane Slovenska, v posledných desaťročiach však jeho početnosť v mnohých oblastiach výrazne klesá (podľa údajov Slovenskej ornitologickej spoločnosti v našej krajine hniezdi približne 1 350 párov bocianov bielych, ktoré ročne privedú na svet asi 3 000 mláďat). Je to spôsobené následkom úbytku jeho prirodzených biotopov a nadmerného používania pesticídov.

Bocian čierny (*Ciconia nigra*), na rozdiel od bociana bieleho, hniezdi na konároch stromov, prípadne na skalách v lesoch rôzličného typu. Od bociana bieleho sa odlišuje nielen farbou, ale i nižším vzrastom. Je oveľa vzácnejší. Oba druhy bocianov sú zákonom chránené, patria k silne ohrozeným druhom. Spoločenská hodnota bociana bieleho dosahuje 50 000 Sk, bociana čierneho 70 000 Sk. Sú zaradené k druhom európskeho významu.

Bocian čierny (*Ciconia nigra*)

Iba málokomu z nás v prvej chvíli napadne, že niektoré operence prichádzajú zo severu stráviť zimu v našich zemepisných šírkach. Najznámejším z nich je chochláč severský (*Bombycilla garrulus*) z radu spevavce (*Passeriformes*), zástupca čeľade chochláčovitých (*Bombycillidae*). Hniezdi na severe Škandinávie a vo východnej Európe v ihličnatých a brezových lesoch. Samica znáša 5 – 6 bielych alebo zelenkastých škvrtitých vajec, na ktorých sedí 12 – 14 dní. Živí sa prevažne dužinou bobulovitých plodov, ale v lete žerie i hmyz.

K nám prilieta koncom jesene za potravou vo veľkých krdľoch skladajúcich sa z niekoľkých desiatok jedincov. Nebýva to však pravidelne každý rok. Ide o zvláštny typ migrácie – tzv. inváziu. V extrémne veľkých skupinách sa k nám tieto operence sťahujú zvyčajne každé štyri roky. Predpokladá sa, že je to v období, keď

Chochláč severský (Bombycilla garrulus) s nápadným veľkým chocholom

rodičia vychovávajú mimoriadne početnú skupinu mláďat, ktorú už na svojom vlastnom území nedokážu uživiť.

Identifikovať tento druh vtáka nie je zložité. Tvarom tela a spôsobom letu pripomína škorca, hlasom – cvrlikaním – vzdialene lúčneho koníka z ríše hmyzu. Najnápadnejším vonkajším znakom však je veľký chochol, podľa ktorého dostal aj rodové meno – chochláč. V zafarbení samcov sa kombinuje kakao-vohnedá farba s čiernou, koniec chvosta je žltý. Na krídlach si môžeme všimnúť žltú, červenú a bielu kresbu. Samica a mláďatá sú menej pestré.

Vidieť ho môžeme od konca novembra do začiatku apríla v korunách stromov pri pochutnávaní si na dužinatých plodoch

Chochláč severský (Bombycilla garrulus) sa o potravu – plody jarabiny vtáče – delí s drozdami

(napr. jarabiny vtáče), o ktoré sa často delí so skupinou drozdov. Pozorovateľom sa odporúča vziať na vedomie, že konzumovaná potrava prechádza tráviacou sústavou tohto vtáka veľmi rýchlo a podľa tejto skutočnosti by sa mali aj zariadiť – nestáť priamo pod korunami stromov (pravda, pokiaľ ich cieľom nie je vyslovene skúmanie nestrávených zvyškov, ktoré sú vylučované v kombinácii s močom v kašovitej forme).

Chochláč severský je zákonom chránený. Patrí k ohrozeným druhom, pričom má spoločenskú hodnotu 5 000 Sk. Jeho pozorovanie je pre prírodovedcov nielen odmenou za trpezlivosť, ale i priam umeleckým zážitkom pre ostatných obdivovateľov.

*Danica Božová
Foto: Vladimír Boža*